

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA VIEŠŪJŲ SUBJEKTŲ PRIEŽIŪROS SKYRIUS

VISUOTINĖS EKONOMINĖS SVARBOS PASLAUGŲ FINANSAVIMO GAIRĖS

I SKYRIUS. GAIRIŲ TIKSLAS IR TAIKYMAS

1.1. Gairių tikslas

Gairėmis siekiama glaustai ir suprantamai paaiškinti valstybės pagalbos taisykles, kurios taikomos visuotinės ekonominės svarbos paslaugų finansavimui. Rengdama šias gaires Konkurencijos taryba vadovavosi:

- ✓ Komisijos sprendimu dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma skiriamai tam tikroms įmonėms, kurioms pavesta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas (toliau – **Sprendimas**).
- ✓ Komisijos Komunikatu „Europos Sąjungos bendrosios nuostatos dėl valstybės pagalbos kompensacijos už viešąją paslaugą forma“ (toliau – **Bendrosios nuostatos**).
- ✓ 2012 m. balandžio 25 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 360/2012 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai, skiriamai visuotinės ekonominės svarbos paslaugas teikiančioms įmonėms (toliau – **De minimis VESP reglamentas**).
- ✓ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinančio Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70 (toliau – **Transporto VESP reglamentas**).
- ✓ Komisijos Komunikatu dėl Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių taikymo kompensacijai už visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimą (toliau – **Komunikatas**).
- ✓ Europos Sąjungos valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų ir vidaus rinkos taisyklių taikymo visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, visų pirma visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms, vadovu.

Todėl Gairėse pateikiami paaiškinimai yra susiję su šių teisės aktų taikymu.

1.2. Gairių taikymas

Gairės nėra privalomo pobūdžio dokumentas. Konkurencijos taryba rekomenduoja Gairėmis vadovautis centrinės, regioninės ir vietinės valdžios institucijoms:

- ✓ vertinant viešosiomis lėšomis finansuotinių paslaugų, kurios būtų teikiamos gyventojams, priskyrimą visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms;
- ✓ skiriant finansavimą visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikėjams.

1.3. Šiose Gairėse vartojamos sąvokos:

1.3.1. **Viešojo administravimo subjektas** – valstybės institucija ar įstaiga, savivaldybės institucija ar įstaiga, pareigūnas, valstybės tarnautojas, valstybės ar savivaldybės įmonė, viešoji įstaiga, kurios

savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, asociacija, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka įgalioti atlikti viešąjį administravimą.

1.3.2. **Ūkio subjektas** – įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos, ar kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo subjektai laikomi ūkio subjektais, jeigu jie vykdo ūkinę veiklą.

1.3.3. **Visuotinės svarbos paslaugos** (toliau – **VSP**) – paslaugos, kurias valstybių narių valdžios institucijos nacionaliniu, regioniniu arba vietos lygmeniu laiko visuotinės svarbos ir todėl joms taikomi konkretūs viešųjų paslaugų įsipareigojimai. Šis terminas apima ir ekonominę veiklą (žr. toliau pateiktą Visuotinės ekonominės svarbos paslaugos apibrėžtį), ir neekonominės paslaugas.

1.3.4. **Visuotinės ekonominės svarbos paslauga** (toliau - **VESP**) – ekonominė veikla, kuria teikiami visuotinės naudos produktai, kurių rinka be valstybės intervencijos neteiktų (arba teiktų kitokiomis kokybės, saugos, prieinamumo, lygių galimybių ar visuotinio prieinamumo sąlygomis)¹. Nepainioti su VSP, kurios nėra laikytinos ekonominio pobūdžio paslaugomis.

II SKYRIUS. TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Šiame skyriuje nurodomi VESP finansavimą reglamentuojančių ES teisės aktų specifiniai bruožai ir šių teisės aktų taikymo galimybės.

2.1. Sprendimas.

- ✓ Sprendime nurodomos sąlygos, kuriomis įmonėms skirta kompensacija už suteiktas VESP yra suderinama su ES valstybės pagalbos taisyklėmis.
- ✓ Finansavimą galima skirti, jeigu jis tenkina Sprendime nustatytas sąlygas (pavyzdžiui, kompensacijai už VESP, kurių vertė per metus neviršija 15 mln. EUR, teikimą kitose nei transporto ir transporto infrastruktūros srityse).
- ✓ Nereikia išankstinio pagalbos priemonės derinimo su Europos Komisija.
- ✓ Ataskaitų teikimas kas dvejus metus².

2.2. Bendrosios nuostatos.

- ✓ Bendrosiose nuostatose nurodomos sąlygos, kuriomis kompensacija už VESP yra suderinama su ES valstybės pagalbos taisyklėmis.
- ✓ Finansavimą galima skirti tik gavus Europos Komisijos pritarimą.
- ✓ Bendrosiomis nuostatomis rekomenduojame vadovautis tais atvejais, kai teikiant finansavimą už VESP teikimą nėra įmanoma pritaikyti Sprendimo.
- ✓ Ataskaitų teikimas kas dvejus metus³.

2.3. *De minimis* VESP reglamentas.

- ✓ Viešojo administravimo subjekto skirtas finansavimas už VESP teikimą, neviršijantis 500 000 EUR per trejų finansinių metų laikotarpį, nelaikomas valstybės pagalba.
- ✓ Nereikia išankstinio pagalbos priemonės derinimo su Europos Komisija.

¹ VESP – kintanti sąvoka, kuri priklauso, pavyzdžiui, nuo piliečių poreikių, technologijų ir rinkos raidos, taip pat socialinių ir politinių prioritetų atitinkamoje valstybėje narėje.

² Žiūrėti šių gairių 3.4. punktą.

³ Žiūrėti ten pat.

- ✓ Būtinai pagalba leistinumą tikrinimas Suteiktos valstybės pagalba ir nereikšmingos (*de minimis*) pagalba registre.
- ✓ Šiuo reglamentu vadovautis rekomenduojama tais atvejais, kai teikiant finansavimą už VESP numatoma kompensacijos suma nėra didelė (neviršys 500 000 eurų per 3 mokestinius metus).

2.4. Transporto VESP reglamentas.

- ✓ Šiame reglamente nustatomos sąlygos, pagal kurias kompetentingos institucijos, nustatydamos viešųjų paslaugų įsipareigojimus ar sudarydamos sutartis dėl jų, už viešųjų transporto paslaugų įsipareigojimų vykdymą kompensuoja viešųjų transporto paslaugų operatoriams patirtas sąnaudas ir (arba) suteikia išimtines teises.
- ✓ Reglamentas taikomas nacionalinėms ir tarptautinėms keleivinio geležinkelių bei kelių transporto viešosioms paslaugoms, išskyrus paslaugas, kurios teikiamos daugiausia dėl jų istorinės reikšmės arba dėl turizmo poreikių.
- ✓ Nereikia išankstinio pagalba priemonės derinimo su Europos Komisija.
- ✓ Netaikomas viešosioms darbų koncesijoms.

2.5. Komunikatas.

- ✓ Komunikate pateikiama išsami ir praktiška ES valstybės pagalba sąvokų, susijusių su VESP, apžvalga ir paaiškinamos pagrindinės problemos, kylančios taikant aukščiau nurodytus teisės aktus.
- ✓ Išaiškinamas Sutarties 107 straipsnio ir *Altmark* kriterijų taikymas kompensacijai už viešąsias paslaugas.

III SKYRIUS. VISUOTINĖS EKONOMINĖS SVARBOS PASLAUGŲ FINANSAVIMO ASPEKTAI

3.1. Taikymas

3.1.1. VESP turi būti tinkamai apibrėžta:

- ✓ Valstybių narių nacionalinėms, regioninėms ar vietos valdžios institucijoms suteikiama didelė veiksmų laisvė apibrėžti paslaugas, kurias jos laiko VESP.
- ✓ Paslaugos turi būti skirtos piliečių, o ne viešojo administravimo subjektų poreikiams tenkinti.

3.1.2. Socialinio pobūdžio paslaugos gali būti laikytinos VESP:

- ✓ Veikla, kuria siekiama užtikrinti, kad atitinkami asmenys galėtų visiškai integruotis į visuomenę (reabilitacija, kalbos kursai imigrantams), ypač į darbo rinką (profesinis mokymas, profesinė integracija).
- ✓ Sveikatos priežiūros, slaugos paslaugos.
- ✓ Jos gali būti ekonominio arba neekonominio pobūdžio, atsižvelgiant į susijusių veiklą.

3.1.3. Galima finansuoti infrastruktūros sukūrimą:

- ✓ Infrastruktūros, kuri yra būtina VESP teikti, kūrimas gali būti laikomas išlaidomis, susijusiomis su VESP teikimu (Sprendimo 5 straipsnio 3 dalies d punktas).

3.1.4. Tų paslaugų, kurias teikia normaliomis rinkos sąlygomis veikiančios įmonės, negalima priskirti prie VESP:

- ✓ VESP negali būti laikomos rinkos sąlygomis teikiamos paslaugos.

- ✓ Svarbu, kad valdžios institucijos aiškiai nurodytų konkrečius atitinkamos paslaugos ypatumus, visų pirma jos teikimo sąlygas ir tikslinę grupę, kuriai ši paslauga skiriama. Jeigu paslauga jau yra teikiama rinkoje, tačiau sąlygomis, kurias atitinkama valstybė narė laiko nepatenkinamomis, pavyzdžiui, dėl to, kad rinka negali užtikrinti tinkamo kokybės arba kainos lygio (pavyzdžiui, transporto kainos yra pernelyg didelės mažas pajamas gaunančioms šeimoms), tokia paslauga gali būti laikoma VESP.
- ✓ Tais atvejais, kai yra aišku, kad rinka netrukus galės teikti paslaugą valstybės narės pageidaujamos sąlygomis (įskaitant kainą, kokybę, tęstinumą ir prieinamumą), valdžios institucijos turėtų atitinkamai sutrumpinti pavedimo laikotarpį ir stebėti įvykius rinkoje, kad galėtų nuspręsti, ar dar bus reikalingas naujas pavedimas pasibaigus senojo galiojimui.

3.1.5. Europos Komisija nepateikia paslaugų priskirtinų VESP sąrašo, tačiau vertina, ar apibrėžiant VESP valstybė narė nepadarė vertinimo klaidos:

- ✓ Uostų veikla, t. y. prekių ar bet kokio inventoriaus pakrovimas, iškrovimas, perkrovimas, saugojimas ir apskritai judėjimas šalies uostuose, nebūtų laikoma VESP⁴.
- ✓ Veiklos, susijusios su reklama, elektronine prekyba, padidinto tarifo telefono numerių naudojimu žaidimuose prizui laimėti, rėmimu ar prekyba, priskyrimas prie VESP yra akivaizdi vertinimo klaida⁵.
- ✓ Gyvūnų kūnų naikinimas, kuriuo suinteresuoti tik ekonominės veiklos vykdytojai, kurie iš to gauna naudos, nebūtų laikomas VESP⁶.
- ✓ Plačiąjuostis ryšys, skirtas tik verslo parkams ir neduodantis naudos plačiajai visuomenei, nebūtų laikomas VESP⁷.

3.2. Pavedimas

3.2.1. Pavedimas (žr. Komunikato 51 ir paskesnius punktus) – tai dokumentas, kuriuo atitinkamai įmonei pavedama teikti VESP, nurodomas visuotinės svarbos užduoties pobūdis, VESP teikimo mastas ir bendrosios sąlygos. Jis yra būtinas siekiant apibrėžti įmonės ir valstybės prievoles. Nesant tokio dokumento nežinoma konkreči įmonės užduotis ir negali būti nustatyta tinkama kompensacija.

3.2.2. Šis dokumentas nebūtinai turi būti vadinamas pavedimu. „Standartinio“ pavedimo nėra, jis priklauso ir nuo paslaugą teikti pavedančios valdžios institucijos, ir nuo atitinkamos veiklos. Pavyzdžiui, tai gali būti savivaldybės tarybos sprendimas, ministro įsakymas, Vyriausybės nutarimas ir t. t.

3.2.3. Pavedimo dokumente ar dokumentuose privaloma nurodyti:

- ✓ su viešąja paslauga susijusių įsipareigojimų pobūdį ir trukmę;
- ✓ įmonę ir, jei tinkama, paslaugų teikimo teritoriją;
- ✓ institucijos įmonei suteiktų išimtinių arba specialių teisių pobūdį;
- ✓ kompensacijos mechanizmo aprašą ir jos apskaičiavimo, priežiūros ir peržiūros kriterijus;

⁴ 1991 m. gruodžio 10 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Merci convenzionali porto di Genova*, C-179/90, 1991 m. Rink. p. I-5889, 27 punktai; 1997 m. liepos 17 d. Sprendimo *GT-Link*, C-242/95, Rink. p. I-4449, 53 punktai ir 2003 m. lapkričio 27 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Enirisorse*, sujungtos bylos C-34/01 – C-38/01, Rink. p. I-14243, 33–34 punktai.

⁵ Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos taisyklių taikymo visuomeniniam transliavimui, OL C 257, 2009 10 27, p. 1.

⁶ 2003 m. lapkričio 20 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie prieš GEMO*, C126/01, Rink. p. I-13769.

⁷ Europos Komisijos sprendimas dėl valstybės pagalbos Nr. N 890/2006, *SICOVAL* (Prancūzija); Europos Komisijos sprendimas dėl valstybės pagalbos Nr. N 284/2005, *Metropolitan Area Networks* (Airija).

- ✓ kompensacijos permokos išvengimo ir grąžinimo tvarką.

3.2.4. Valdžios institucijos paslaugų teikėjui išduotas leidimas, kuriuo jam suteikiama teisė teikti tam tikras paslaugas, negali būti laikomas pavedimu.

3.2.5. Pasibaigus pavedimo laikotarpiui ta pati VESP gali būti vėl pavesta tai pačiai įmonei.

3.2.6. Vienintelis atvejis, kada pavedimo laikotarpis gali viršyti 10 metų yra didelės investicijos amortizacija. Ar investicija gali būti laikoma didele priklauso tiek nuo investicijos, kuri turi būti amortizuota per ilgesnį nei 10 metų laikotarpį, absoliučios vertės, tiek nuo santykinės vertės, palyginti su kito paslaugai teikti reikalingo turto verte. Tam, kad būtų nustatytas ilgesnis nei 10 metų pavedimo teikti VESP laikotarpis, būtina valstybės pagalbos schemą derinti su Europos Komisija.

3.3. Kompensacija

3.3.1. Kompensacijos suma negali viršyti to, kas būtina grynosioms išlaidoms, patirtoms vykdant su viešąja paslauga susijusius įsipareigojimus, padengti, įskaitant nuosaikų pelną.

3.3.2. Išlaidos, į kurias turi būti atsižvelgiama, yra visos dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugos teikimo patiriamos išlaidos.

3.3.3. VESP teikianti įmonė, kuri taip pat vykdo kitą komercinę veiklą, turi tvarkyti atskirą apskaitą:

- ✓ Pagal Sprendimo 5 straipsnio 9 dalį įmonės, vykdančios tiek su VESP susijusią veiklą, tiek kitokią veiklą, turi tvarkyti apskaitą, kurioje atskirai pateikiamos su VESP susijusios išlaidos bei pajamos ir su kitos veiklos vykdymu susijusios išlaidos bei pajamos. Tokioms įmonėms tai yra geriausias būdas įrodyti, kad skirta kompensacija neviršija VESP grynųjų išlaidų ir todėl nėra kompensacijos permokos.
- ✓ Tvarkant atskirą su VESP susijusios ir kitokios veiklos apskaitą, Europos Komisija ir valstybė narė gali įvertinti, ar iš tiesų tenkinami Sprendime nustatyti kriterijai.
- ✓ VESP teikėjas, kuris kartu vykdo ir neekonominę veiklą, taip pat turi tvarkyti atskirą apskaitą. Remiantis vidaus apskaita turėtų būti galima nustatyti su VESP teikimu susijusias išlaidas; jeigu to padaryti neįmanoma, negalima nustatyti kompensacijos sumos. Be to, skundo atveju įmonė, kuriai pavesta teikti VESP, turėtų galėti įrodyti, kad nėra kompensacijos permokos.
- ✓ Pagal Sprendimą viešojo administravimo subjektas gali finansuoti 100 % paslaugų teikėjų grynųjų išlaidų, patirtų teikiant VESP, bet to neprivalo daryti. Valstybės narės VESP teikėjams taip pat gali mokėti per mažą kompensaciją arba jos visiškai nemokėti. Jeigu VESP teikėjams skirta kompensacija už viešąją paslaugą apskaičiuojama pagal jų esamas išlaidas bei susijusias pajamas ir neviršija VESP teikti reikiamos sumos, tokia kompensacija gali būti laikoma suderinama pagal valstybės pagalbos taisykles.

3.4. Ataskaitos

Valstybės narės kas dvejus metus nuo 2012 metų Europos Komisijai teikia **Sprendimo ir Bendrųjų nuostatų** įgyvendinimo ataskaitas, t. y. 2012 m., 2014 m., 2016 m., 2018 m. ir t. t.